

Het einde: eene dorpsvertelling door J.J. Cremer.

Geschreven in Loenen aan de Vecht, maart 1856. Het handschrift is niet bewaard gebleven.

1e druk in: Aurora jaarboekje voor 1857 uitgegeven door S.J. van den Bergh. Haarlem: A.C. Kruseman, 1857. p. 1-55.

2e druk in: Proza en poezij van Nederlandsche auteurs: met staalgravuren (Aurora-bundel). Haarlem: A.C. Kruseman, [ca. 1857]. p. 1-55.

3e druk in: Een reisgezelschap: novellen: Vijf kinderen op reis. Ritter's Hans. De Fransche komiek en de douairiere. Het einde. Haarlem: De erven Loosjes, 1858. dl. 2. p. 183-253.

4e druk in: Hollandsche muze: proza en poezij van onze geliefdste auteurs: met staalgravuren meerendeels naar teekeningen van Hollandsche meesters. Amsterdam: K.H. Schadd, 1868. p. 1-55.

5e druk in: Een reisgezelschap: novellen: Ritter's Hans. De fransche komiek en de douairière. Het einde. Haarlem: De erven Loosjes, [1870]. Dl. 2. p. 110-151.

6e druk in: Een reisgezelschap: novellen. Ritter's Hans. De fransche komiek en de douairière. Het einde. Haarlem: De erven Loosjes, 1873]. dl. 2. p. 110-151.

7e druk in: [Eerste Over-]Betuwsche novellen. Een reisgezelschap. Leiden: P. van Santen, 1877. p. 233-263. Romantische werken, deel 1.

8e druk in: Betuwsche novellen, en een reisgezelschap. Leiden: A.W. Sijthoff, [1887-1888]. 6e druk. p. 250-278. Vijftig-cents-editie, no. 21.

9e druk in: Het einde : een dag in de Residentie. Leiden: Sijthoff, [1906]. 63 p. Leidsche herdrukken, no. 32.

10e druk in: De Betuwsche neef enz. acht novellen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1909]. Bibliotheek voor het Nederlandsche volk. Deel 3. (Nieuwe gebundelde uitgave van de Leidsche herdrukken). p. 3-31.

11e druk in: Betuwsche novellen en een reisgezelschap. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, c.a. 1915. 7e druk. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

12e druk in: Betuwsche novellen en een reisgezelschap. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [1917]. 8e druk. Romantische werken. Rode serie.

13e druk in: Betuwsche novellen en een reisgezelschap. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [1917]. 8e druk. Romantische werken. Blauwe serie.

14e druk in: Betuwsche novellen en een reisgezelschap. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, c.a. 1919. 8e druk. Vijftig-cents-editie.

15e druk in: Betuwsche novellen en een reisgezelschap ...[et al.] Naar de originele uitgave verschenen ca. 1890 bij A.W. Sijthoff – Leiden. Nijmegen: Uitgeverij Historie, 1982. p. 1-8. ISBN 90.6313.015.5.

16e druk in: Betuwsche Novellen en een reisgezelschap. Tredition Classics, 2013. Hardcover.

17e druk in: Betuwsche novellen, en Een reisgezelschap. Kindle editie. 441 p. 14 oktober 2014. Productgegevens ASIN: B00OAM12R4. bron-ISBN: 3849542351.

18e druk in: Betuwsche novellen, en Een reisgezelschap. E-book 1230002054636 19 december 2017 Adobe ePub. EAN 1230002054636.

19e druk in: Betuwsche novellen, en een reisgezelschap. Apple books. 2017. Epub van uitgave 1880.

20e druk in: Betuwse novellen en een reisgezelschap : o.a.: Wiege-Mie, De rechte Jozef, De oude Wessels en zijn gezin, De reis van Gerrit Meeuwsen en zien zeun noar de Amsterdamse karmis, Een zoogmoeder, De vriend van den huize / van J.J. Cremer. Rotterdam: Calbona Uitgeverij, 2018. 384 p. Oorspronkelijke uitgave: 1853. ISBN: 978-94-9257594-4 (paperback).

21e druk in: Betuwsche novellen, en Een reisgezelschap. Good press. E-book 4064066311698. 08 februari 2022 Adobe ePub. EAN 4064066311698

Vertaling:

In: Scènes villageoises. Paris etc. : H. Casterman, 1861. p. 137-205. Onder de titel La fin.

à Monsieur J.J. Cremer
reconnaissance affectueuse
le traducteur
D. Larnet

Les Romans huppés.

SCÈNES VILLAGEOISES.

Brief aan en van H. Mulder over aanstellingen van onderwijzers. Zie de [brief](#).

Aurora ligt aan de beurt, de meer bevallig uitgedoschte zuster der *Vergeet mij niet*. Zouden wij daarom banger zijn, aan zulk eene mooi gekleede dame de waarheid te zeggen? Dit ware eene slechte dienst bewijzen aan den Redacteur, die zeker eene onpartijdige beoordeeling boven een ongemotiveerden lof begeert.

Het proza is hier vertegenwoordigd door eene dorpsvertelling van J. J. CREMER, eene novelle van J. K.: *Hoe toevallig Aart Zendeling werd*, door *Nog onverzoend*, van THRASYBULUS, en door *De Fondeling*, van C. E. VAN KOETSVELD. Zien wij of de groote namen zich handhaafden, en welke waar vervoerd wordt onder eene geachte vlag!

CREMER's verhaal is weder zeer lief in eenige *détails*. Maar schrijft hij niet te veel? 't Is eene zaak van groote studie, een plan te ontwerpen en dat harmonisch te ontwikkelen in het kleed der novelle. Wij zien in het dramatisch talent des Auteurs zeer veel goeds, wij lezen hem zeer gaarne, maar... wij meenen al te vaak te bespeuren dat zijn arbeid geene getuigenis draagt van een fiks doorwerkt plan. Zoo ook hier. De schoolmeester is meesterlijk geteekend; ELSJE krijgt men lief, als ware 't DICKENS' *Agnes*; de dialoog boeit, de stijl is los — maar het verhaal heeft geen geheel. De *intrigue* is die voor een grooten roman; gij krijgt die bewerkt in eenige bladzijden, en daarom is er geen slot, daarom interesseren u de episodes niet. Wat doet EVERT, b. v., in het verhaal? Slechts

Het leeskabinet, 1857:

Het Einde, eene Dorpsvertelling, door J. J. CREMER, beantwoordt geheel aan de goede verwachting, die de lezing van vroegere novellen, ten aanzien van dezen auteur, heeft doen opvatten. Het bevat de treffende geschiedenis van eenen ouden dorps-schoolmeester, die, zwaar beproefd, in armoede op zijn ouden dag het loon vindt voor zijn rusteloozen ijver en onbezweken deugd. Zijne lieve dochter, in al haren eenvoud, is een regt bevallig beeld; wij kunnen niet nalaten haar lief te hebben en te achten. Uitmuntend zijn ook de karakters van den smid-wet-houder Tink en diens zoon Willem geteekend, en het geheel getuigt van kieschen smaak, zoowel als van eene meer dan gewone gave van opmerking.

De tijdspegel, 1857:

merkelijke plaats. Wij beginnen met *Het Einde*, en eindigen met *Niets*. — *Het Einde* opent de Aurora. Cremer, wiens talent in het descriptieve, wiens blik in het menschenhart, wiens levendige en treffende voorstelling van toestanden uit het dorpsleven ook in deze vertelling uitblinkt, biedt ons hier eenige tafereelen uit het leven van eenen zwaar beproefden, bejaarden dorpsonderwijzer, die zich als een waar en waardig Christen op zijn vijand wreekt.

Wij houden ons verzekerd, dat zulke dorpsvertellingen de belangstelling der lezers veel meer zullen opwekken en boeijen, dan J. K. in zijn: *Hoe toevallig Aart zendeling werd*. Al is ook de verhaaltrant los en levendig genoeg, zoo

De rederijker, 1857:

AURORA. Jaarboekje voor 1857; uitgegeven door S. J. VAN DEN BERGH; met zes staalgravuren, waaronder het portret van Dr. B. TER HAAR. Te Haarlem bij A. C. KRUSEMAN.

Het is ons eene aangename taak verslag te geven van een jaarboekje dat en door een bevallig uiterlijk en door eenen schoonen inhoud steeds voortgaat aan het hoofd onzer jaarboekjes te staan. Wij zeggen door een bevallig uiterlijk, en niemand zal ons hierin tegenspreken wanneer hij den blaauwen — op de Engelsche wijze met goud versierden — band beschouwt, waarin „Aurora” zich ditmaal voor onze blikken verthoont. En de inhoud is daaraan geëvenredigd. Wij vinden daarin toch bijdragen in proza van de Heeren J. J. CREMER, J. K. (die voorletters herinneren aan een geachten naam) THRASYBULUS, C. E. VAN KOETVELD en DEN OUDEN HEER SMITS. Wanneer wij van die allen getuigen dat zij het boekske tot sieraad verstrekken, dan meenen wij *in dit tijdschrift* er genoeg van gezegd te hebben. Over de poëzij kunnen en moeten wij uitvoeri-

Aan de redacteur van de Aurora, 1860.

n.b. In 1860 publiceerde Cremer in de Aurora een tweede dorpsvertelling met de titel Het einde.

“Neen, lieve deugd! geen rijmpje in den over-Betuwschen tongval.”
(En ik had nog wel gehoord dat het “zoo mooi” was!)

Gij zoudt en moest een verhaal hebben: een Novelle; een... Dorpsvertelling, b. v. zoo als HET EINDE in den jaargang van 1857.

Ik had sombere visioenen:

Een mand vol scheurpapier, beklad met een mislukte *dito*.

Een tot stand gekomen *dito* (zelfs voor den besten zetter) *onleesbaar*.

Mijn conterfeitsel, straks zoo keurig gegraveerd, met vermiljoen en karmijn overklad.

Maar ik meld u al mijn visioenen niet; 't zou iets van een antieke inleiding voor een nuts-verhandeling gaan krijgen.

Op 't oogenblik dat ik u deze schrijf, heb ik geen sombere voorstellingen meer; er is mij een pak van het hart; wat ge eischt ligt gereed op mijn tafel.

“Is 't mooi.... of...?”

Hoor eens, mijn waarde redacteur, gij weet wel dat ik nooit kritiek wil schrijven: *l'art lui même est assez difficile!*

Intusschen hoop ik dat mijn eenvoudige vertelling met eenig genoegen zal gelezen worden.

Gij vraagt mij den titel. HET EINDE hebt gij gehad, ziehier HET BEGIN, en, hoe men ook oordeele: die beiden, zij leveren, met den STRIJD in het midden, een zuiver geheel.

t. t.

28 Junij 1859.

J. J. C.

Arnhemsche courant, 20 december 1861:

Wij vernemen met genoegen, dat aan eenige novellen van onzen gevierden schrijver J. J. Cremer, andermaal de eer eener vertaling in het buitenland is te beurt gevallen. Dezer dagen toch werden onder den titel van *Scènes villageoises du pays de la Gueldre*, bij den boekhandelaar H. Casterman te Parijs uitgegeven vier zijner novellen, *Deine Meu*,

Wiege-Mie, de Familie Wessels en het Einde, in het Fransch vertaald door André Carol. Deze stukken zijn goed overgezet, en geven een duudelijk b wijs, dat men den talentvollen schrijver ook in den vreemde op prijs weet te stellen. (N. R. C.)

Algemeen handelsblad, 20 december 1861:

Aan eenige novellen van onzen beroemden schrijver J. J. Cremer, is andermaal de eer eener vertaling in het buitenland te beurt gevallen. Dezer dagen toch werden onder den titel van *Scènes villageoises du pays de la Gueldre*, bij den boekhandelaar H. Casterman te Parijs uitgegeven vier zijner novellen, *Deine Meu*, *Wiege Mie*, *de Familie Wessels* en *het Einde*; in het Fransch vertaald door André Carol. Deze stukken zijn goed overgezet.

Nieuwsblad voor de boekhandel, 28 oktober 1906:

Herdrukken, Leidsche. Leiden, A. W. Sijthoff. 8°. [18° × 13]. Per nr. f -.10
32. **CREMER, J. J.: Het einde.** - Een dag in de residentie -. (63 blz.).

Introductie op youtube over Het einde, 2024:

De (voor zover bekende) edities:

15e druk in: *Betuwsche novellen en een reisgezelschap ... [et al.]* Naar de originele uitgave verschenen ca. 1890 bij A.W. Sijthoff – Leiden. Nijmegen: Uitgeverij Historie, 1982. p. 1-8. ISBN 90.6313.015.5.

16e druk in: *Betuwsche Novellen en een reisgezelschap*. Tredition Classics, 2013. Hardcover.

17e druk in: *Betuwsche novellen, en Een reisgezelschap*. Kindle editie. 441 p. 14 oktober 2014.
Productgegevens ASIN: B00GAM12R4. bron-ISBN: 3849542351.

18e druk in: *Betuwsche novellen, en Een reisgezelschap*. E-book 1230002054636 19 december 2017
Adobe ePub: EAN 1230002054636.

19e druk in: *Betuwsche novellen, en een reisgezelschap*. Apple books. 2017. Epub van uitgave 1880.

20e druk in: *Betuwsche novellen en een reisgezelschap van J.J. Cremer*. Rotterdam: Calbosa Uitgeverij, 2018. Oorspronkelijke uitgave: 1853. ISBN: 978-94-9257594-4 (paperback).

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 28 december 2024.

www.jacobcremer.nl